

NEDERLANDSCHE PLANTENZIEKTENKUNDIGE (PHYTOPATHOLOGISCHE) VEREENIGING

TIJDSCHRIFT OVER PLANTENZIEKTEN

ONDER REDACTIE VAN

IR. N. VAN POETEREN, PROF. DR. W. K. J. ROEPKE EN
PROF. DR. JOH^A WESTERDIJK

40e Jaargang

2e aflevering

Februari 1934

HET SPREEUWENVRAAGSTUK VOOR DE FRUITTEELT

DOOR

DR H. N. KLUYVER

Voedingsgewoonten.

De schade, die spreeuwen in fruitboomgaarden veroorzaken door het eten en stukpikken der vruchten, schijnt vroeger van weinig beteekenis te zijn geweest. Een der eerste auteurs over Nederlandsche vogels, NOZEMAN (1770), vermeldt, dat de spreeuw (*Sturnus vulgaris* L.) zich uitsluitend voedt met „bloedelooze dierkens” (insecten). Hoewel deze auteur bij andere vogelsoorten dikwijls uitweidt over de schade, die zij aanbrengen, roert hij de schade der spreeuwen in fruitboomgaarden niet aan; plantaardige stoffen noemt hij zelfs niet bij het voedsel der spreeuwen. SCHLEGEL (1858) deelt mede, dat de spreeuw wormen en insecten eet en, naar hij blijkbaar met eenige verwondering constateert: „in het najaar ook beziën en in den winter zelfs granen en zaden.” STARRING (1875) zegt, dat de spreeuwen in de kersenboomgaarden soms lastig zijn, maar dat zij wel op een afstand gehouden kunnen worden door er nu en dan eens duchtig onder te schieten. Dat klinkt dus al geheel anders. In 1885 schrijft RITZEMA Bos in zijn groot werk „Landbouwdierkunde” reeds, dat de spreeuw „de kersenboomgaarden met honderden soortgenooten overvalt om zich aan de kersen te goed te doen.” Na dien tijd nemen de klachten toe. Van schade aan ander fruit, behalve aan roode bessen, leest men in de literatuur van voor 1900 nog weinig of niets. De laatste jaren werpen de spreeuwen zich echter ook op appels, aardbeien, morellen en peren.

Uit een en ander blijkt, dat de spreeuw zijn voedingsgewoonten waarschijnlijk heeft gewijzigd en overgegaan is naar een meer plantaardige voedingswijze. Direct moeten wij daarbij echter be-

denken, dat insectenvoedsel nog steeds verreweg zijn hoofdvoedsel blijft. In den winter van October tot April vertoeven hier vele spreeuwen, die zich uitsluitend met insecten voeden. Maagonderzoek heeft aangetoond, dat zelfs de spreeuwen, die in Juni en Juli de kersenboomgaarden bezoeken, zich voor een groot deel met insecten voeden. Ongetwijfeld is de spreeuw dus nog steeds in hoofdzaak insecteneter en hij zal dat wel altijd blijven ook.

Toeneming.

Behalve aan de verandering in voedingswijze moeten wij onze aandacht wijden aan het toenemen van het aantal spreeuwen. De vraag of er werkelijk van een toeneming sprake is, is niet gemakkelijk te beantwoorden, omdat zelfs een flinke vermeerdering bij een vogelsoort, die te voren ook reeds zeer algemeen was, niet in 't oog behoeft te vallen. Het feit echter, dat zelfs bij de huidige snelle bebouwing van het Nederlandsche platteland toch bijna ieder huis een of meer spreeuwnesten herbergt, wijst ondubbelzinnig op een toeneming van hun aantal. Ook in de omgevende landen wordt vermeerdering van het aantal broedvogels geconstateerd, terwijl o.a. op de Britsche eilanden en in Oost Pruisen en Polen de spreeuw na het einde van de vorige eeuw zijn broedgebied heeft uitgebreid. In streken waar hij twintig jaar geleden nog niet als broedvogel voorkwam, is de spreeuw thans algemeen. Doordat een deel dezer vogels ons land op den trek bezoekt of hier den winter overblijft, beteekent dit dus ook een vermeerdering van het aantal spreeuwen in ons land.

Het toenemen van het aantal spreeuwen houdt verband met den overgang naar een meer plantaardige voedingswijze. Wellicht heeft deze gunstiger bestaansvoorwaarden voor de spreeuwen geschapen en daardoor hun toeneming in de hand gewerkt. Misschien ook was de toeneming primair, waardoor de spreeuwen tengevolge van een relatief gebrek aan snel opneembaar insectenvoedsel naar andere voedselbronnen gedreven werden. Waarschijnlijk hebben beide oorzaken tegelijkertijd gewerkt en elkaar in hun uitwerking ondersteund.

Hoe dit ook zij, wij mogen bij een beschouwing van den huidige stand van het spreeuwenvraagstuk voor de fruitteelt er naar mijn meening van uitgaan, dat het aantal spreeuwen gedurende de laatste decennien toeneemt, dat de voedingsgewoonten van de soort zich eenigszins hebben gewijzigd, waardoor zij meer plantaardig voedsel gebruikt dan vroeger, maar dat het hoofdvoedsel ongetwijfeld nog steeds door insecten wordt gevormd.

Nut en schade.

Dit laatste punt is van groot belang, daar de moeilijkheid van het vraagstuk: hoe de schade in de fruitboomgaarden moet worden bestreden, hierdoor veel grooter wordt. Wanneer wij schade van een insect constateeren, zoeken wij eenvoudig naar de meest effectieve wijze om dat insect te verdelgen. Bij den spreeuw kunnen wij dat niet zonder meer doen, daar wij het nut, dat deze vogel doet, niet willen missen. Recente onderzoekingen hebben weliswaar aangetoond, dat dit nut niet onder alle omstandigheden van zoo overwegende beteekenis is als men vroeger wel dacht, maar dit neemt niet weg, dat juist een gezellig levende vogel als de spreeuw in vele gevallen uitgebroken insectenplagen den kop kan indrukken en vermeerderingen van insecten, die tot een plaag dreigen uit te groeien, nog tijdig kan te niet doen. Groote troepen spreeuwen verzamelen zich dan op de bedreigde plaatsen en kunnen in zeer korten tijd de insecten radicaal opruimen. Het nut valt natuurlijk lang niet zoo sterk in 't oog als de schade, die de spreeuw aanricht, omdat het nut meestal bestaat in het voorkomen van insectenschade. Treedt deze insectenschade niet op, dan beseft men niet, dat men het slagen van den oogst in niet weinige gevallen te danken heeft aan de werkzaamheid der vogels.

Het nut, dat de spreeuwen ongetwijfeld doen, komt echter niet in de eerste plaats de fruitteelt ten goede, maar den land- en boschbouw. Bijna ieder jaar ruimen de spreeuwen haarden van de gammauilrups in de erwten op, dikwijls ontvangen wij berichten over de nuttige werkzaamheid der spreeuwen bij de verdelging van bladrollerrupsen in eikenbosschen, in dennenbosschen bestrijden zij de soms massaal optredende gestreepte dennenrups. Op graslanden verzamelen de spreeuwen zich op plaatsen, waar veel grasrupsen en andere insecten optreden. Al deze dingen zijn ongetwijfeld zeer nuttig, maar voor den fruitkweker zijn zij van geen belang. Wel verdelgen de spreeuwen in fruitboomen soms ook groote hoeveelheden insecten, maar dit weegt zeker niet op tegen de groote schade, die zij er door het aanpikken der vruchten veroorzaken. In fruitboomgaarden heeft men trouwens door de toenemende bespuitingen der boomen steeds minder behoefte aan den spreeuw als insectenverdelger. Deze taak heeft de verstandige fruitkweker zelf overgenomen en hij doet het op nog radicaler wijze dan de spreeuwen het kunnen doen.

Nu kan er van den fruitteler niet verwacht worden, dat hij zonder morren het gelag betaalt voor het nut, dat de spreeuw aan andere takken van bedrijf bewijst. Van overheidswege moet bij het nemen van maatregelen ter voorkoming van spreeuwenschade met het nut, dat de spreeuwen elders doen, echter wel ter-

dege rekening worden gehouden. Wij mogen dus niet gaan probeeren om, zooals wij dat doen bij een schadelijk insect, den spreuww radicaal te verdelgen. Het streven moet er zooveel mogelijk op gericht zijn om de schade te bestrijden met behoud van het nut.

Het keeren.

De maatregelen die door de eigenaren van de bedreigde kersen thans worden genomen, voldoen hieraan; deze bestaan nl. in het verjagen der vogels door het zgn. „keeren” door middel van vogelverschrikkers, klappermolentjes en dergelijke en door daartoe aangestelde personen, zgn. „keerders”, die door roepen, ratelen, toeteren en schieten met los kruit de vogels schrik trachten aan te jagen op het oogenblik, dat zij in den boomgaard willen vallen en die de vogels er uitjagen, wanneer zij eenmaal in den boomgaard gevallen zijn. Het keeren door keerders is kostbaar, doordat er veel arbeidskrachten voor noodig zijn. Als regel kan men aannemen, dat één keerder per ha boomgaard aangesteld moet worden. Het keeren is geén gemakkelijk werk, voortdurende waakzaamheid en scherp opletten op de bewegingen der vogels is noodig van 's morgens 5 tot 's avonds 7 uur. Men kan het daarom moeilijk aan jonge krachten overlaten; aan een goeden keerder moet een loon van 15–20 gulden per week worden betaald. Aan het einde van den pluk is het keeren door waakzame en geroutineerde keerders dikwijls ook niet meer voldoende om de spreuwen, die in steeds grooter aantal optreden en die steeds brutaler worden, uit den boomgaard te houden. Tot voor weinige jaren vormde het keeren een vrij goede oplossing van het spreuwenvraagstuk. Gedurende den laatsten tijd nemen schade en verjagingskosten echter zoodanig toe, dat er naar andere maatregelen uitgezien moet worden om ze weer binnen redelijke grenzen terug te brengen.

In de eerste plaats moet gezocht worden naar rationeeler methoden voor het verjagen der spreuwen. Misschien kan er nog iets bereikt worden door betere klappermolens, door het aanbrengen van lappen met felle kleuren enz. Zoo zijn er b.v. aanwijzingen, dat vogels een grooten afkeer hebben van blauwe kleuren. In deze richting zal gezocht worden.

Goede resultaten heeft men de laatste jaren opgedaan met het aanbrengen van een eenvoudigen houten toren of steiger, die boven de boomen uitsteekt en waarop een der keerders plaats neemt, zoodat hij de vogels reeds van verre kan zien aankomen en tijdig zijn maatregelen kan nemen. Om twee redenen is het nl. van het grootste belang te zorgen, dat de spreuwen niet in den boomgaard vallen, in de eerste plaats omdat zij dan geen gelegenheid krijgen van de kersen te eten en ten tweede omdat het

meer moeite kost een eenmaal ingevallen troep te verdrijven dan te zorgen, dat zij niet invallen. De persoon op den steiger kan nu op het juiste moment zelf met volle kracht gaan keeren en bovendien de keerders in den boomgaard waarschuwen, waar een troep dreigt in te vallen of eventueel reeds ingevallen is. Het keeren is daardoor niet zoo vermoeiend, zoodat de keerders veel minder dan anders in den loop van den dag verslappen, terwijl bovendien het effect van het keeren veel grooter is.

De houten steigers ziet men de laatste jaren in steeds meer boomgaarden en over het algemeen is men daarover zeer tevreden. De kosten van zulk een steiger bedragen in oude boomgaarden, waar de boomen dus hoog zijn, voor het eerste jaar 20–25 gulden. In jonge boomgaarden kan men met een lageren steiger volstaan en zijn de kosten dus geringer. Door het beter effect van het keeren worden de kosten ruimschoots vergoed. Elk jaar wordt de steiger na afloop van de kersencampagne afgebroken om het volgend jaar met hetzelfde materiaal weer te worden opgebouwd. De kosten zijn dan natuurlijk zeer gering.

Andere bestrijdingsmaatregelen.

Het laat zich echter niet aanzien, dat wij met deze middelen in korten tijd de spreuwenplaag weer binnen redelijke grenzen zullen kunnen terugbrengen en daarom moeten wij behalve door rationaliseering van het keeren onze toevlucht ook zoeken in vermindering van het aantal spreuwen. Hierbij moeten wij echter allereerst bedenken, dat voor de kersenteelt — en voor deze teelt is het spreuwenvraagstuk ook thans nog verreweg het belangrijkste — het doodden van een zeker gedeelte der spreuwen geen evenredige vermindering der schade ten gevolge heeft. De schade toch doet zich thans hoofdzakelijk gevoelen in keerkosten en deze zullen slechts weinig verminderen, wanneer b.v. het aantal spreuwen tot op de helft wordt teruggebracht. Een ander geval is dit bij de teelt van het grove fruit, waarin het keeren door den langen rijpingstijd der vruchten slechts zelden loonend is en waarin de schade zich dus direct uitdrukt in een zeker percentage aangepikte vruchten.

Wanneer er wordt overgegaan tot het doodden van een aantal spreuwen, moeten wij er zeker van zijn, dat de vogels, die gedood worden, ook werkelijk tot degenen behooren, die de schade in de boomgaarden aanbrengen. Wij kunnen dus niet b.v. in het wilde weg spreuwen in den winter of in het voorjaar gaan doodden, want de vogels, die in Juli de kersenboomgaarden onveilig maken, zijn grootendeels andere individuen dan de spreuwen, die hier 's winters vertoeven. Wij zouden dus vergeefsche moeite

doen en zelfs het nut wegnemen zonder de schade te bestrijden.

Om zeker te zijn, dat de spreeuwen, die worden gedood, werkelijk de schadeaanbrengers zijn, kan men ze natuurlijk het beste op het oogenblik zelve, waarop zij de schade aanrichten, te lijf gaan, m.a.w. ze schieten in den boomgaard tijdens den pluk. Dit is practisch echter niet in voldoende mate uitvoerbaar. Als regel overvallen de spreeuwen den boomgaard in kleine troepjes van 25-30 stuks, die in zulk los verband vliegen, dat men met één schot hagel niet meer dan 2 à 3 spreeuwen kan dooden. Eerst tegen het einde van den pluk ziet men grootere troepen.

Om in den boomgaard zóóveel spreeuwen te schieten, dat hun aantal in belangrijke mate vermindert, zou men op veel te hooge kosten aan hagel en kruit komen. Daarbij komt nog, dat het schieten groot gevaar oplevert voor de in het groen verscholen plukkers, terwijl de boomen ernstig te lijden hebben van de vele hagel, die erin komt. Vele bezitters van kersenboomgaarden verpachten daarom den boomgaard onder de voorwaarde, dat niet met hagel mag worden geschoten. Voor de vermindering van het aantal spreeuwen kan het schieten in den boomgaard daarom niet veel beteekenis hebben.

De Zomertrek der spreeuwen.

Wij moeten daarom andere middelen zoeken en in verband daarmede wil ik eerst even stilstaan bij de trekverschijnselen van den spreeuw en bij de onderscheiding, die de practici dikwijls maken tusschen zgn. huisspreeuwen en zgn. vluchtspreeuwen of trekspreeuwen. De huisspreeuwen dragen een zwart vederkleed met bruine puntjes en randen afgezet, de vluchtspreeuwen zijn egaal grauwgrijs van kleur. Vaak hoort men in de practijk de meening verkondigen, dat dit twee verschillende soorten zouden zijn. Dit is niet juist, de zgn. vluchtspreeuwen zijn exemplaren, die nog het jeugdkleed dragen. Dit wordt in Mei in het nest aangelegd en in September d.a.v. vervangen door het definitieve zwarte kleed met bruine en witte randjes. De zgn. vluchtspreeuwen, die men in Juli in de kersenboomgaarden aantreft, zijn dus alle individuen, die ten hoogste twee maanden oud zijn. De zgn. huisspreeuwen, de zwarte vogels dus, zijn overjarige vogels, die in Mei reeds gebroed hebben en vaak in Juli nog voor een tweede broedsel te zorgen hebben.

Deze oude vogels komen in den boomgaard niet in troepen, maar treden individueel op om voedsel te halen voor de jongen, die zich nog in het nest bevinden. Doordat de huisspreeuwen niet in troepen optreden, maar als enkeling, vallen zij minder in 't oog en zijn daarom moeilijker te keeren. Doordat zij regelmatig terug

keeren, doen zij dikwijls veel schade.

De jonge spreeuwen, dus de zgn. vluchtspreeuwen, treden in de kersenboomgaarden in troepen op. Hun aantal is tijdens de kersencampagne in Zuid-Gelderland veel grooter dan dat der huisspreeuwen of beter gezegd oude spreeuwen. Hoe dit komt zullen wij zoo dadelijk zien.

Of men meer last heeft van de jonge of van de oude spreeuwen hangt in sterke mate af van de ligging van den boomgaard. Bij de dorpen zijn het hoofdzakelijk de onder de daken broedende huisspreeuwen, meer vrij gelegen boomgaarden hebben meer last van de vluchtspreeuwen of jonge spreeuwen.

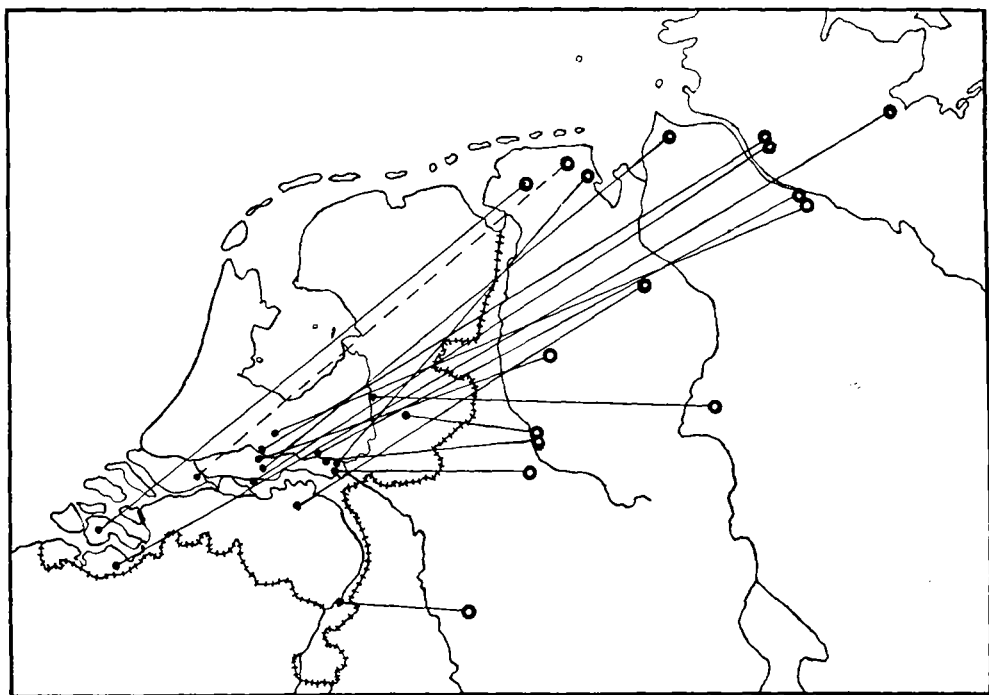
De trekverschijnselen van den spreeuw in ons land zijn nog niet geheel opgehelderd, maar zooveel weten wij thans reeds, dat wij kunnen zeggen, dat de jonge spreeuwen, waarvan wij schade ondervinden in de boomgaarden, slechts voor een deel afkomstig zijn uit de streek zelve, voor een ander deel echter uit oostelijk gelegen streken. Ons land ligt zoowel bij den voorjaarstrek als bij den najaarstrek op een rustpunt van den spreeuwentrek, zoodat zich hier dan tijdelijk groote hoeveelheden spreeuwen opeenhoopen. Vele jonge spreeuwen, die in Mei in West- en Midden Duitschland zijn uitgebroed, verlaten vrijwel onmiddellijk nadat zij zijn uitgevlogen, hun „Heimat” en trekken in een langzaam tempo naar het Zuidwesten, terwijl zij zich op gunstige plaatsen langeren tijd ophouden. Oude, d.w.z. overjarige spreeuwen bevinden zich onder deze vroege trekkers hoogstens in zeer gering aantal; de ouden komen eerst in September en October in groot aantal bij ons door.

Zuid-Gelderland vormt voor de vroege trekspreeuwen een bijzonder geschikt verblijf. Ten eerste biedt deze landstreek een overvloed van voedsel en ten tweede worden de rietvelden langs de groote rivieren door de spreeuwen gaarne als slaappleats gebruikt. Elken avond verzamelen duizenden spreeuwen uit wijden omtrek zich op bepaalde plaatsen in het riet, om daar gemeenschappelijk den nacht door te brengen. Zelfs van afstanden van 10 km en verder begeven zij zich in troepen naar deze slaappleatsen, om den volgende morgen weer naar de voedingsterreinen terug te keeren. De aanwezigheid van rietvelden of andere gunstige slaapgelegenheden (b.v. dichte coniferenbosschen) schijnt voorwaarde te zijn voor de accumulatie van groote aantallen spreeuwen in een bepaalde streek. Zonder de vele rietvelden zou het aantal spreeuwen, dat zich in Juli in Zuid-Gelderland ophoudt, waarschijnlijk veel geringer zijn.

Het feit, dat zich in Juli reeds jonge Duitsche spreeuwen in ons land bevinden, is ons bekend geworden door vogels, die in

hun geboorteplaats gemerkt waren met een genummerden ring om een der pooten en die tijdens de kersencampagne zijn gescho-
ten. Alle mij bekend geworden Juni- en Juli-vondsten van ge-
ringde Duitsche spreeuwen in ons land zijn gebruikt bij de samen-
stelling van de hieronder afgedrukte overzichtskaart.¹⁾ Op deze
kaart zijn de plaats, waar de vogel geringd werd en de plaats,
waar hij werd teruggevonden, door een lijn verbonden.²⁾

Wij zien nu, dat sommige dezer vogels in de eerste twee

Trek van Duitsche spreeuwen in Juni en Juli naar Nederland, volgens gegevens, verkregen met de ringmethode. De plaatsen, waar een individu als jong werd geringd (○) en waar het eenige maanden later werd geschoten (●), zijn door een lijn verbonden.

maanden van hun leven reeds een afstand van 200 tot 500 km hebben afgelegd. (Grootste afstand Lübeck-Hulst = 510 km).

Verder kunnen wij op de kaart zien, dat alle geringde Duitsche spreeuwen, die in Juni en Juli in ons land zijn bemachtigd, wer-

¹⁾ Een aantal dezer gegevens is nog niet eerder gepubliceerd en mij welwillend afgestaan door Prof. Dr. R. Drost, leider van de Vogelwarte op Helgoland en Dr. E. Schüz, leider van de Vogelwarte te Rossitten.

²⁾ Hierbij bevond zich slechts één geval van een overjarige sprecuw. Daarvoor zijn de beide plaatsen door een onderbroken lijn verbonden.

den aangetroffen ten Zuiden van de lijn Deventer-Rotterdam. Dit laatste behoeft op zichzelf nog niet te wijzen op het ontbreken van die spreeuwen in het Noorden des lands. Men kan het verklaren door er op te wijzen, dat de voornaamste Nederlandsche fruitstreken zich ten Zuiden van die lijn bevinden. In Juli zullen de spreeuwen daar dus meer achtereenvolgd worden dan in het Noorden des lands, waardoor in het Zuiden natuurlijk ook meer geringde spreeuwen worden bemachtigd. Er zijn echter enkele feiten, die er op wijzen, dat er zich ten Noorden van genoemde lijn, dus b.v. in de Noordhollandsche fruitcentra (Beemster, Streek tusschen Hoorn en Enkhuizen), in Juli inderdaad weinig of geen vreemde spreeuwen ophouden. Dit zal echter nog nader onderzocht moeten worden. Wel is het zeker, dat later in het jaar (September, October) zich ook daar vele doortrekkers ophouden.

De meeste spreeuwen, die hier op den trek verschijnen en een deel onzer eigen spreeuwen hebben hun overwinteringsgebied niet in ons land, maar in Noordwest-Frankrijk en Zuid-Engeland. In Februari en Maart keeren zij daarvandaan terug, houden zich weer gedurende enkele weken, vaak tot eind April, in ons land op, om pas daarna verder te trekken naar hun broedplaatsen in Duitschland en verder gelegen landen. Gedurende deze voorjaarsmaanden zijn die vreemde spreeuwen bij ons uitsluitend nuttig.

Groote verplaatsingen direct na het uitvliegen, zooals wij boven bespraken van de Deutsche spreeuwen, zijn van Nederlandsche spreeuwen niet bekend, hoewel deze toch ook in vrij groot aantal geringd zijn. Er is integendeel uit een — weliswaar gering — aantal vangsten gebleken, dat zij aanvankelijk vrij dicht bij honk blijven om eerst veel later of in het geheel niet weg te trekken.¹⁾

Dit jaar hebben wij getracht iets meer over de bewegingen van onze jonge spreeuwen te weten te komen door een paar honderd jongen te kleuren. Waarschijnlijk doordat de kleur niet in 't oog vallend genoeg was zijn slechts zeer weinig berichten over waarnemingen binnengekomen. Volgend jaar zullen deze proeven met de noodige wijzigingen worden voortgezet.

De trekverschijnselen zullen van belang blijken te zijn bij de bespreking van de bestrijding der schade in de fruitboomgaarden. De grootste schade wordt aangebracht in de kersenstreken in Juli; de samenstelling der spreeuwenbevolking daar en op dat

¹⁾ Kort voor het afdrukken van dit artikel kreeg ik bericht, dat één der spreeuwen, die ik in Mei 1933 als nestjong te Wageningen had geringd, in Juni of Juli d.a.v. is geschoten in een kersenboomgaard te Haesdonck bij St. Nikolaas in België. Ook bij onze spreeuwen komt vroege trek der jongen dus wel eens voor.

tijdstip interesseert ons dus het meest. Zij bestaat uit:

1. Ouden, die in de omgeving hebben gebroed of bezig zijn hun tweede broedsel te verzorgen. Dit zijn de zgn. huisspreeuwen.
2. Jonge spreeuwen, die eind Mei of begin Juni in de omgeving van de kersenboomgaarden zijn uitgevlogen en zich in Juli nog in die omgeving bevinden. Aan het einde van den pluk voegen zich daarbij de jongen van de bovengenoemde tweede broedsels. Voor een deel is het aan deze laatste groep toe te schrijven, dat het aantal spreeuwen aan het einde van den kersentijd sterk toeneemt.
3. Jonge spreeuwen, die in den loop van Juni en Juli in onze kersenstreken arriveeren en die afkomstig zijn uit West- en Midden Duitschland en misschien uit Noord-Nederland.

De geleidelijke aankomst van deze laatste groep verklaart in hoofdzaak de door alle kersenplukkers gedane waarneming, dat het aantal spreeuwen aan het eind van den pluk altijd het grootst is. Ook verklaart de aanwezigheid van de vreemde jonge vogels het feit, dat het aantal jonge spreeuwen in de kersenboomgaarden vele malen grooter pleegt te zijn dan het aantal oude. De vreemde oude spreeuwen zijn in Juli nog grootendeels in hun „Heimat” en trekken bij ons eerst in September en October in groot aantal door.

Stellen wij ons thans de vraag: In hoeverre kan deze kennis van belang zijn voor ons doel „bestrijding der spreeuwenschade”.

Wij zien, dat de schade in de kersenboomgaarden gedeeltelijk wordt veroorzaakt door spreeuwen die in de fruitstreken thuis hooren, gedeeltelijk door vreemde spreeuwen.

Bestrijding der eigen spreeuwen.

De spreeuwen, die hier thuis hooren, kunnen m.i. het best bestreden worden door het verstoren der nesten. In het algemeen kan men dit vrijelijk doen, dus zonder vergunning van de autoriteiten, omdat de spreeuw zijn nest als regel maakt onder de daken der huizen. Art. 7 der Vogelwet verbiedt het opzettelijk verstoren van nesten van beschermde vogels, maar Art. 8 van dezelfde wet bepaalt, dat dit verbod niet van toepassing is op nesten, die zich in of tegen gebouwen bevinden. Men behoeft dan slechts de vergunning van den gebruiker van het gebouw.

Het verstoren der nesten kan één van de werkzaamheden gaan vormen van de plaatselijke afdeelingen van de landbouwwaatschappijen, die voor dat doel kunnen samenwerken met veilingsverenigingen en andere plaatselijke vereenigingen die fruitteeltbelangen behartigen. Om effect te sorteeren moet de bestrijding

goed georganiseerd worden. Het aanstellen van eenige personen in elk dorp, die de huizen afgaan om de spreuwen nesten te verstoren, is noodzakelijk. Gezien de hooge onkosten, die men thans voor het keeren betaalt, kan dit geen bezwaar vormen. De bestrijding van spreuwen door verstoring der nesten is heel wat eenvoudiger dan dit b.v. bij de musch het geval is. Het is nl. een karakteristieke eigenschap der spreuwen, dat zij alle tegelijk met broeden beginnen en ten hoogste twee broedsels maken, ook dan, wanneer het eerste wordt verstoord. Wanneer alle daken twee keer in een jaar zorgvuldig worden nagegaan, b.v. tusschen 15 en 20 Mei en tusschen 15 en 20 Juni, dan zal slechts een gering aantal spreuwen nesten ontsnappen. Bij de meeste andere vogels, in het bijzonder bij musschen, zouden heel wat meer rondgangen noodig zijn, daar de musschen niet alle op hetzelfde oogenblik beginnen met broeden en bovendien veel meer nalegsels maken, vaak nog tot in Augustus. Het is niet te betwijfelen of men zal door het verstoren der nesten het aantal spreuwen in de fruitstreken b.v. in den loop van drie jaren zeer aanmerkelijk kunnen verminderen. Dit kan echter alleen bereikt worden, wanneer de bestrijding in de fruitstreken algemeen wordt uitgevoerd en wanneer zij goed georganiseerd wordt. Er moeten zoo mogelijk geen dorpen tusschen uitvallen, waar de bestrijding niet wordt uitgevoerd en ook mag de bestrijding niet worden overgelaten aan de jeugd door bv. het uitloven van een premie op elk spreuwen ei. Deze methode moet in de eerste plaats verworpen worden wegens den verruwendenden invloed, die er van uitgaat op de jeugd, maar bovendien is zij slecht en duur daar zij steeds in hooge mate onvolledig zal zijn. Er moet als eisch gesteld worden, dat de verstoring der nesten door daartoe aangestelde personen geschiedt. De Plantenziektenkundige Dienst is bereid bij de organisatie van de bestrijding steun en voorlichting te verleen.

Bestrijding der vreemde spreuwen.

De eigen spreuwen zal men in de fruitsteken sterk kunnen verminderen op deze wijze. In de fruitstreken van Noord-Holland, waar in Juli misschien nog geen vreemde spreuwen zijn, kan men er daarom mogelijk veel mede bereiken voor de bescherming van den bessen oogst. Voor bescherming van den oogst van appels en peren in die streken zal dit echter niet voldoende zijn. In October en November bevinden zich daar vele vreemde spreuwen, die ongetwijfeld mede aansprakelijk zijn voor de schade aan dit fruit. In het midden en Zuiden des lands heeft men de vreemde spreuwen reeds in Juli.

Wij weten thans nog niet hoe groot het aantal der vreemde

spreeuwen in den pluktijd der kersen is in verhouding tot het aantal eigen spreeuwen. Waarschijnlijk vormen de vreemde spreeuwen in het begin van den pluk een zeer klein gedeelte, aan het einde van den pluk echter een groot gedeelte van het totale aantal, dat de schade aanbrengt. Ook in September en October vormen zij waarschijnlijk een groot gedeelte van het totale aantal, dat dan in ons land aanwezig is.

Wat kunnen wij tegen deze vreemde spreeuwen doen?

Door het uithalen der nesten in de fruitstreken kunnen deze vogels natuurlijk niet bestreden worden en het zal ook wel niet mogelijk zijn de Duitschers te bewegen, terwille van onze fruitteeltbelangen, de spreeuwen te verdelgen, die voor henzelf nuttig zijn.

De vreemde spreeuwen overnachten — tezamen met een groot deel onzer eigen spreeuwen — in de rietvelden, die zich o.a. langs de groote rivieren uitstrekken. In streken, waar slechts weinig rietvelden en geen andere gunstige slaapgelegenheden zijn, kan men de groote massa der spreeuwen waarschijnlijk dwingen de streek te verlaten door de vogels vele avonden aaneen op de slaappleats zoodanig te verontrusten, dat zij zich niet kunnen neerzetten. Door aanhoudend schieten tot diep in den nacht kan men dit bereiken. Daar het slechts om verontrusten te doen is kan men volstaan met het schieten met los kruit. Het dooden van een aantal vogels kan op de groote massa's, die aanwezig zijn toch geen noemenswaardigen invloed hebben. Ook kan men de slaapgelegenheid vernietigen door het riet te maaien. Hiervoor zou een overeenkomst van het belanghebbend lichaam (tuinbouworganisatie) met den eigenaar van het riet noodig zijn. In streken waar veel rietvelden zijn, zooals het geval is in Zuid-Gelderland, zijn deze methoden bezwaarlijk toe te passen, daar bij het verjagen de spreeuwen zich in naburige rietvelden zullen neerzetten, terwijl het maaien van al deze velden op een tijdstip, dat het riet nog geen waarde heeft, economisch onmogelijk is.

De slapende spreeuwengezelschappen zouden in het riet door middel van een gifgas gedood kunnen worden. De slaappleatsen in het riet zijn echter te laag gelegen om er te kunnen werken met een gas van laag soortelijk gewicht, daar dit onmiddellijk boven het riet zou uitstijgen, terwijl een gas van hoog soortelijk gewicht, dat dus laag bij den grond zou blijven, teveel gevaar oplevert voor den mensch. Zulke drastische maatregelen tot opruiming der spreeuwen lijken ons bovendien om de boven reeds uiteengezette redenen in strijd met de belangen van vele andere takken van land- en tuinbouw- en daarom niet toelaatbaar. Krachtig keeren schijnt voorloopig het beste wat wij tegen de trekspreeuwen kunnen doen.

Door den Plantenziektenkundigen Dienst zal het vraagstuk van de spreekwenschade in de fruitteelt nogmaals in studie worden genomen, teneinde te trachten het nader tot een oplossing te brengen. Wij hebben gezien, dat het probleem niet eenvoudig is en daarom is zeker de volle medewerking van alle belanghebbenden noodig. Het zoeken naar betere keermethoden zal de hoofdzaak moeten vormen. Wij verzoeken ieder, die meent ons hierbij met raad terzijde te kunnen staan, daarvan bericht te zenden aan den Dienst. Verder houden wij ons aanbevolen voor toezending van berichten omtrent de aanwezigheid van gemeenschappelijke slaappleatsen van spreekw. Ook uitbreiding van de kennis der trekbewegingen is zeer gewenscht en wij verzoeken daarom ieder, die ooit eens een geringde spreekw in handen mocht krijgen, den ring op te zenden naar het daarop vermelde adres of liever nog naar den Plantenziektenkundigen Dienst, die gaarne voor doorzending zorg draagt.

Wanneer wij veel medewerking ondervinden, kan misschien een weg gevonden worden, die naar een bevredigende oplossing leidt.